İLHAN BERK BODRUM'DA

AHMET KÖKSAL

28 Nisan 1970 günündenberi İlhan Berk Bodrum'da oturuyor.

Gelir gelmez, günlüğüne «göğü denizi okumak» diye yazmış. Bütün önceki öğrendiklerini, yaşama ve şiir deneylerini bir yana koyup yeni yurt edindiği kentin zengin uygarlıklarla, çeşitli soylarla çalkanan geçmişini, ünlü kişilerini, yer adlarını öğrenmiye başlamış ilkin.

«Bodrum'da M. Ö. yalnız Salmakis ve Zefiriya mahalleleri vardı. Bodrum bu iki mahalleye deniyordu.

Asyadan Lelegler ile Karlar geldi. Sonra Dorlar geldi.

Halikarnas Dor birliğinden ayrılarak Karia birliğini kurmuştur.

Karia çağı : Halikarnasın önemli çağıdır.

Mindos kapıları (Büyük İskender kente buradan girdi.)

Balıkaya, Göktepe (semt), Kıral Mozol Sarayı (Şimdiki Belediye)

Sarnıç, mendirek, Mozole (Tiyatro on bin kişilik)

İskender Halikarnassos'u yıkıp yaktı Hindistana giderken. Ptalome'yi komutan seçti. O da bir jimnazyum yaptırdı.

Eski Karya kıralı Ekatomnus ölünce oğlu Mozol kıral oldu. Halikarnassos'u o, Karia'nın tecim limanı yaptı, sonra da başkent.

Mozol kızkardeşi Artemis'le evlendi. Mozol ölünce kocasına mozole harikasını yaptırdı.»

Ardından bulunduğu çevreyi tanımağa başlıyor. Bir manastır yıkıntısını, süngercilerin gittiği Azmakbaşı kahvesini görüyor. Kayıkların, rüzgârların adlarını öğreniyor yeni baştan. Ve defterine yazıyor:

«Rüzgârları öğreniyorum. İki gündür lodos var. Lodos poyrazla karşılaştırılınca kaypak, kancık bir yel demek gerekiyor. Poyraz bir çizgi çiziyor. Lodossa iğnenin deliğine girip çıkıyor, yönü yöntemi yok.»

Koca poyrazı, Akdeniz fırtınalarının imparatorunu öğreniyor. Deniz adamlarının deyimlerini (deniz maliyecisi, defterdarı), otların, çiçeklerin adlarını (Haseki küpeleri, pelin, taflan) belliyor. Böylece, ötedenberi şiirine çok yakın bulduğu bir antikite dünyası ve doğa yaşantısından gelen gereçleri sonradan «Deniz Kitabı» diyeceği bir şiir dizisinin sözlüğünü biriktiriyor.

Bodrum'un o masmavi aydınlık dezi yanında güneşi daha da güçlü yansıtan ak kireçli evleri arasındaki daracık sokaklarından geçerken. Tekdüze bir yalnızlığı ve sessizliği üreten doğanın yüreğine kulak veriyor. Birdenbire evrenin varlığına bir çocuk şaşkınlığıyla bakıyor. Bütün bu gördüklerinden, yeni öğrendiklerinden, yaşantısından — önceki yazdıklarına belki çok derinlerden bağlı — yeni dizeler ortaya çıkıyor.

«Duruyordu doğa, kımıltısız ve yalnız»

«Geniş bir kavisle ölümü çiziyorum»

Ve bir gün Bodrum'daki yaşamından izler taşıyan «Doğabilim»in aşağıdaki dizelerini yazıyor Deniz Kitabı'na.

«Bitkileri öğreniyorum, otları, çiçekleri. — Bir taflanı alıyorum, taflan bu diyorum — Başlıyorum incelemeye tutup iki ucundan. — Bir pelin yaprağını koparıyorum sonra — Özsuyu çıkıyor elime. Bir daha kanırtıyorum — yininden. Uzun, incecik bir söğüt dalını — Damarlarını sayıyorum, bir suya bırakıyorum — Dünyanın en güzel yeşili o zaman anlıyorum — Böyle bütün gün dolaşıyorum, sonra — Sonra birden kâğıda kaleme sarılıyorum.»

Önümüzdeki Bodrum Kalesi üzerinde yükselen bir dolunay, bir cıva eriyiği kesilen denizde şavkıyor. Denizin bile vurulup cansız serildiği bir Temmuz gecesi. Palmiye ağaçlarıyla daha çok Akdeniz, eskil surları, geçmiş çağ kalıntılarıyla oldukça antikite, ak kireçle boyanmış taş evleriyle biraz eski Rum, geçirdiği bunca çağlar, soydan soya gelen uygarlıklar karmasıyla kesintisiz bir tarih görüntüsünü sürdürüyor Bodrum.

İlhan Berk'in yaşamı da işte sonunda geldi, şiirlerinin çizgisine uyumlu bu yerde biçimleniverdi. İstanbul (1947), Türkiye Şarkısı (1953), Köroğlu (1955)'ndaki memleketimize ve insanımıza dönük bir toplumcu gerçekçilikten gelen şiir serüveni; Galile Denizi (1958), Çivi Yazısı (1960), Mısırkalyoniğne (1962),lerle önceki şiirine karşıt çok dönüşümlü bir döneme girmişti. Anlamı düzyazıya vergi sayan soyut imgelere ve sözcüklere yaslanmış bir anlatıma yönelen İkinci Yeni yörüngesindeki İlhan Berk şiiri bütün bu soyutlama deneyleri yeni imgeler, anlatım olanakları arayışlarına karşın gene de evrensel, insancıl bir yaşantı, bir eski çağlar eğilimi temelinden ayrılamamıştı.

İşte ozanın yaşantısı da, 1970 yılında aralıksız bir antikite görüntüsü sürdüren Akdeniz kapısı Bodrum'da birleşiverdi. Şiir çizgisini doğrulayan bir yerleşmedir bu. Bir şiir tutkusuna adadığı yaşamıyla, geçmiş çağlar, uygarlıklar, denizciler, rüzgârlar, bitkilerle daima özgür ve güçlü doğayla yüklü bir şiir ülkesini bugünkü Halikarnas'ta birleştirdi İlhan Berk.

BODRUM'DAKİ EVİ

Hergünkü uğraşı şiir yanında bir yandan da Bodrum'da satın aldığı evi, buradaki eski Rum evlerinden birini örnek tutarak restore ettirmeğe başlıyor. Oturacağı evin duvarlarının örülmesinde şiiri mala yapıp ustalarla birlikte çalışmış. Kireç karmaya, badanaya yardım etmiş. Bir kaç ay süren bir çalışma sonunda, Bodrum'un Halikarnas semtinde, Akdeniz mavisi yanında ap-ak yansıyan evler arasında, dar bir beton sokak üzerinde içi dışı kireçle boyanmış, kalın duvarlı, iki katlı yeni bir yapı yükselmiş. Kapı, pencere pancurları, içerdeki tahta merdiven ve tavan kirişleri kahverengi cevizle boyanmış.

Pancurlar kapalı, dışarıda temmuz güneşi ortalığı kavururken odaların içi çok rahat bir serinlikte. İçeri girer girmez İlhan Berk'in evini kendine özgü döşeme ve acayip eşyalar toplama merakı hemen görünüyor. Belli bir beğeninin kararlı dengesi yerine, daha çok çeşitli bir beğeniler karması bu.

Avludan girilen ilk odada, yerdeki çok alçak iki kerevet üzerine kıldan dokunmuş sert minderler serilmiş. Ortada bir Türk kilimi üzerine konmuş, yerden ancak bir karış yukarda birkaç tahta çivilenerek yapılmış bir masa, üzerinde içi boş bir kavanoz. (Bizim köylerde içine turşu ya da peynir basılan bu kavanoza İlhan bir diken koyacakmış). Yerde birkaç dergi ve kitap: Ötelerin Çocuğu, Yordam, Pardon, 500 Yemek ve Tatlı Reçetesi. Yanda normal yükseklikte bir masa, bir hasır iskemle. Masada birkaç kitap: Petit Larousse, Les fleurs du Mal, Yunus Emre, e.e. Cummings'in Poems'i. Öbür yanda biçimini kendi çizerek yaptırdığı — Papaların makam sandalyelerini andıran — çok uzun arkalıklı bir sandalye. Görüştüğümüz gün kendisi bunu ceviz boyasıyla boyuyor, oturulacak yeri bir urganla örmek istiyordu.

Duvarda kendi yaptığı modern tarzda iki resim. Tavanda bir Japon feneri. Üst odaya çıkan merdiven altında bir gemici feneri. Ötede beride yerli işi ibrik, içi boş bir kavanoz, çini tabak, fincan, tahta tabaklar, kaşıklar, bir sünger parçası.

Arkada yeni kireçlenmiş bir mutfak, mutfağın üzeri Bodrum kalesini, Akdenizi rahatça gören bir teras.

Yukardaki odaya dik tahta bir merdivenle çıkılıyor. İki pencere arasına Boticelli'nin reprodüksiyon bir portresi asılmış. Yanyana serilmiş iki yer yatağı, yerden bir karış yüksekte kerevetler üzerinde. Yatağın ayak ucunda bir bavul. Ortada yerli yemeni nakışları boyalı bir bez. Öndeki iki pencere arasında gene küçük bir yükseklik üzerinde kadın süs araçları.

(Devamı 35. sayfada)

İLHAN BERK BODRUM'DA (Devam)

Pencere içinde seramik bir çaydanlık, ötekinde o tür bir bardak. Merdiven köşesinde ince bir şilte, bir yastık, yerde bir teyp, ince bir yazı makinası.

Tavanda kirişler sıra sıra açıkta, onlar da ceviz boyalı. Pancurlar burada da kapalı. Bu durumuyla İlhan Berk'in evi rahat, serin, dinlendirici bir sığınak.